

Laat ik beginnen met zeggen dat het een enorme eer is om hier te staan. Ik zou van alles willen zeggen in reactie op het lovende juryrapport, maar wees gerust, ik hou het kort. Ik heb weliswaar de meest prestigieuze prijs gekregen op het gebied van publieke communicatie, ik krijg vandaag de minste spreektijd van allemaal. En ik wil toch nog een serieuze boodschap overbrengen voordat de borrel roept.

Vandaar dat ik me beperk tot de eerste van de drie motieven die de jury heeft genoemd om mij de prijs toe te kennen: mijn bijdrage aan de *transparantie van en begrip voor de rechtspraak*. Terecht noemt de jury dat een *onmisbare pijler van onze veelbesproken rechtsstaat*.

Ik vind dat geweldig en eervol, maar toch schuurde er iets toen ik dat hoorde. Als ik de kans krijg om groepen van rechters toe te spreken, vertel ik altijd dat openbaarheid van de rechtspraak niet alleen een kwestie is van de deuren openzetten, maar ook dat je mensen vooraf – en uiteraard geanonimiseerd - laat weten welke zaken dienen en dat ze die kunnen bezoeken. Daar is de rechtspraak helaas niet sterk in.

Met als gevolg dat mensen die al over hun schroom heenstappen om zo'n imponerend gebouw binnen te gaan, soms alweer bij de ingang rechtsomkeert maken. Want om een zaak te bezoeken heb je een naam van de verdachte nodig, of van de zaak zelf, en een parketnummer. En precies die informatie heb je niet.

De bode achter glas vertellen dat het gaat om een fraudezaak, of een moordzaak, helpt niet, want bodes weten zelf meestal niet waar zaken over gaan. Dat vragen ze aan ons.

De rol van rechtbankverslaggevers is daarom uiterst belangrijk. Zij zijn de vooruitgeschoven posten van de burgers die zelf niet in de zaal zitten.

Maar diezelfde rechtbankverslaggevers ondervinden steeds vaker dat een conservatieve stroming binnen de rechtspraak de overhand dreigt te krijgen. Alsof rechters het toch veiliger vinden om zich weer terug te trekken in die ivoren toren.

Dat uitte zich bijvoorbeeld in het sluiten van de deuren voor pers en publiek bij twee zedenzaken, met als argument dat de slachtoffers minderjarig waren, zoals onlangs in de rechtbank van Den Haag gebeurde. Minderjarige VERDACHTEN zijn een reden om zaken achter gesloten deuren te behandelen. Minderjarige slachtoffers juist niet. Die zijn er namelijk heel veel.

Tegenover de buitenwereld doen alsof dat niet zo is, is struisvogelgedrag. Je helpt er niemand mee als je doet alsof het niet voorkomt. Integendeel. Hoe meer aandacht voor de risico's die kinderen lopen, in de echte én de virtuele wereld, hoe beter. En er is geen rechtbankverslaggever die zich niet realiseert dat de privacy van die slachtoffers moet worden beschermd. Dat gebeurt dus ook. Door al mijn collega's.

We hebben meer verontrustende ervaringen.

Zoals bij het hof Amsterdam dat vanuit het niets tekenaars verbood de verdachten van de moord op advocaat Derk Wiersum te tekenen. Zonder motivering. Terwijl ons ook al jaren dringend wordt verzocht om namen van officieren, advocaten-generaal en rechters niet

meer te noemen in zaken rond georganiseerde criminaliteit. Dat verzoek in die laatste categorie snappen we. Maar het verzoek komt nu ook steeds vaker voor bij 'gewone' meervoudige kamerzittingen en zelfs bij politierechterzaken.

We merken het ook aan plotselinge mededelingen dat er geen ruimte meer is voor pers – en al helemaal niet voor publiek – in een zittingszaal. Vanwege ruimtegebrek, of vanwege de veiligheid, maar meestal is de reden onduidelijk. Dan worden we verwezen naar videozalen met verbindingen van sterk wisselende kwaliteit.

Vaak zie je niet eens alle verdachten in beeld en moet je raden wie er aan het woord is. Als je die woorden al kunt horen, want in de praktijk blijkt lang niet iedereen bij een microfoon te zitten. Terwijl er dan wel een ruime vertegenwoordiging in de zaal blijkt te zitten van het rechteam dat het onderzoek draaide. Zij zijn al klaar met hun werk, maar wij niet.

We merken het als opeens de perskamer blijkt te zijn opgeheven omdat er zoveel advocaten of slachtoffers zijn. Zoek het maar uit met je laptopje op schoot zittend tegen een muur in de gang.

We merken het ook aan de discussie die nu gaande is over het niet meer vooraf verstrekken of ter inzage leggen van dagvaardingen aan de pers, en dus ook geen namen van verdachten en slachtoffers meer te delen.

Laat ik helder zijn: dat maakt het werk voor ons onmogelijk en betekent een forse aantasting van de grondwettelijk vastgelegde openbaarheid van de rechtspraak.

- Het maakt namelijk verschil om te weten dat achter de vage omschrijving "onttrekking van een minderjarige aan het ouderlijk gezag", de gewelddadige ontvoering uit het huis van haar oma schuilgaat van een 2-jarige peuter. In opdracht van haar vader.
- Het maakt verschil om te weten dat een verdachte van seksueel misbruik Ali B. of Thijs Römer heet, in plaats van Jantje Jansen.

Voor onze beroepsgroep is het dan niet langer mogelijk om zelfstandig te beslissen welke zaken belangrijk genoeg zijn om te verslaan. Dan zijn we volledig aangewezen op de soms uiterst summiere persagenda's die de rechtbanken zelf gaan maken.

Het betekent dus dat de rechtspraak de selectie maakt van de zaken waarover we schrijven, en dat is natuurlijk onwenselijk. De onafhankelijk verslaggeving vanaf de rechtbanken wordt met zo'n besluit ernstig ingeperkt.

De Raad voor de Rechtspraak handelt daarmee ook in strijd met het EVRM, dat het recht op vrije nieuwsgaring garandeert.

Wat betreft de openbaarheid van de rechtspraak, was transparantie in juridische processen niet gebruikelijk in Machiavelli's tijd. Hij was pragmatisch en gericht op het behoud van macht. Hij zou mogelijk hebben geoordeeld dat openbaarheid de autoriteit van de heerser kon ondermijnen en juridische processen kon compliceren.

Sociale media zoals Twitter bestonden uiteraard niet in de 16e eeuw. Machiavelli erkende echter het belang van informatie en perceptie in het behouden van macht. Hij zou sociale media waarschijnlijk hebben gezien als potentieel krachtige instrumenten

voor propaganda en het beïnvloeden van de publieke opinie, maar ook als risico's vanwege hun vermogen om snel informatie te verspreiden die de heerser zou kunnen schaden.

Wat dat betreft ben ik blij dat ik niet in de 16de eeuw leefde. En dat zouden rechters ook moeten zijn. Vertrouwen in de rechtspraak valt of staat met transparantie, met openheid, met openbaarheid. Om anonieme toetsenbordriders die ongefilterd en ongeremd uiting geven aan hun wantrouwen in de politie, medische stand én de rechtspraak niet nog meer wind in de zeilen te geven.

Laten we ze om de oren slaan met feiten. Feiten die we alleen kunnen geven als de rechtspraak daadwerkelijk invulling blijft geven aan de openbaarheid.